

один з трьох підприємців, які працюють в бізнесі інвестували в нього свої заощадження, і тільки один з чотирьох фінансує свій бізнес банківським кредитом. До основних перешкод на шляху розвитку бізнесу можна віднести: високі податки та збори, передбачені законодавством.

Ключові слова: малі та середні підприємства, економічні детермінанти, соціальні детермінанти

Надійшло до редакції: 12.04.2016 р
Рецензент: д.е.н., професор Славкова О.П.

УДК: 338.5:631.11:336.5.02.1

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

А.О. Домусчи, аспірант, Одеський державний аграрний університет (м. Одеса)

У статті розглянуто сутність процесу управління витратами на підприємстві. Обґрунтовано основні вимоги до системи управління витратами аграрних підприємств. Визначено ключові напрями оптимізації витрат в сучасних умовах господарювання суб'єктів аграрного бізнесу.

Ключові слова: витрати, управління витратами, оптимізація витрат, аграрні підприємства, аграрне виробництво, ефективність.

Постановка проблеми. В сучасних умовах ринкових відносин основним в діяльності кожного підприємства є отримання максимального прибутку. Щоб цього досягти, необхідно формувати механізм управління витратами на підприємстві. Високу збитковість підприємства пояснює перевищення величини витрат над величиною отриманих доходів. А при цьому варто звернути увагу на процес управління витратами на підприємствах, оскільки від ефективності цього заходу залежить прибутковість підприємства. Сьогодні сільськогосподарські підприємства працюють в такому економічному середовищі, що швидко змінюється. Отже ці підприємства потребують використання у практичній діяльності методів управління витратами. Вітчизняна та світова практика показує, що система управління витратами дозволяє знизити вплив невизначеності на діяльність підприємства, підвищити його здатність протистояти надзвичайним ситуаціям та визначати пріоритетні напрями діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке коло питань, пов'язаних з дослідженнями щодо процесу управління витратами підприємств, знайшло своє відображення у працях відомих вітчизняних і закордонних вчених, серед яких значний внесок зробили: Голов С.Ф., Гордієнко В.М., Грещак М.Г., Давидович І.Є., Загородній А.Г., Великий Ю. М., Сабліна Н. В., Кісіль М. І., Орел В. М., Попов О.О., Садовська І.Б., Цал-Цалко Ю.С., Хауелл Р.А., Соусі З.Р., Джон А., Томпсон А.А. та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Через низький рівень інформаційного забезпечення в побудові системи управління витратами аграрних підприємств, застосування застарілих стилів та методів управління з боку керівників та управлінців, практична реалізація конкретного підходу в управлінні витратами у більшості аграрних підприємств не здійснюється. Залишаються не вирішеними і пи-

тання щодо визначення заходів по оптимізації витрат. Це об'єктивно потребує проведення подальших наукових досліджень у спектрі пошуку ефективних інструментів управління витратами сучасних аграрних формувань.

Мета статті. Визначити сутність процесу управління витратами аграрних підприємств та обґрунтувати заходи оптимізації витрат в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Проблема управління витратами підприємств є однією з найважливіших для всіх підприємницьких структур. Від рівня і динаміки витрат залежать не тільки фінансові результати окремих підприємств і їхніх структурних підрозділів, а й ефективність формування національного доходу держави.

В умовах економічної зацікавленості в кінцевих результатах діяльності підприємств необхідна така організація системи управління витратами, яка забезпечувала б формування їхнього оптимального розміру і рівня, а також сприяла оптимальному співвідношенню «витрати-прибуток».

Сутність системи управління витратами окремі автори ототожнюють з питаннями точного визначення величини собівартості продукції, рівня виробничих затрат та на цій основі пошуку шляхів їх зниження. Проте це не зовсім так. По-перше, процес управління витратами має на меті виявити, як саме сформувалася собівартість. По-друге, процес управління витратами має бути направлений на прогнозування можливої величини витрат, максимально точно передбачення їх рівня та поточне оперативне втручання у діяльність підприємства в разі виявлення відхилень від наперед визначеного бажаного стану [1, с. 9].

Управління витратами - це процес цілеспрямованого формування оптимального рівня витрат підприємства [2, с. 178]. Управління витратами – це контроль за процесом формування, розподілу та використання витрат підприємства в

результаті здійснення фінансово-господарської діяльності.

Мірзабеков А.Г., визначаючи сутність управління витратами, основний акцент робить на функціональному аспекті цього процесу і зазначає, що управління витратами – це систематична взаємодія управлінських дій господарюючого суб'єкта в процесі постановки цілей і їх реалізації, що припускає формування проблеми, пошук і прийняття рішень, розподіл відповідальності за них, здійснення рішень, контроль за їх виконанням і корегування [3].

Гордополов В.Ю. управління витратами розглядає у двох різних аспектах: як процес і як систему. Вважаємо, що саме процес управління витратами забезпечує функціонування системи управління витратами загалом, оскільки він відображає хід реалізації управлінських функцій щодо витрат [4].

Хамідупліна Г. і Бачурин А. визначають управління витратами як процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високих економічних результатів [5].

М. І. Кісіль вважає, що управління зручно розглядати як організаційну роботу органів по об'єднанню і направленню зусиль трудових колективів підприємств, організацій та установ на рішення задач технологічних і соціально-політичних [6, с. 66].

А. Маршал вважає, що управління виробництвом – це необхідне зусилля його функціонування, особлива виробнича функція цілеспрямованого впливу на працівників, що забезпечує узгодженість їх дій в різноманітних виробничих процесах [7, с. 32]. На нашу думку, з визначання А. Маршала випливає, що управління витратами – це функція системи виробництва.

Деяких сумнівів викликає думка економістів про сутність управління як складової частини організації виробництва, оскільки вони є самостійними підсистемами загальної системи виробництва [8, с. 15].

Узагальнюючи наведені вище твердження, пропонуємо процес управління витратами аграрного підприємства трактувати як сукупність процесів підготовки, прийняття та реалізації рішень щодо цілеспрямованого формування (на базі ефективного використання фінансово-господарських ресурсів підприємства) оптимального розміру витрат аграрного виробництва, який забезпечує досягнення високого економічного результату відповідно до стратегічних і поточних цілей його діяльності.

Із погляду М.Г. Грещака, В.М. Гордієнко,

О.С. Коцюби, А.В. Черепа, основними складовими процесу управління витратами (управлінського циклу) із позицій управлінсько-функціонального підходу є такі: розробка рішень (прогнозування, планування); реалізація рішень (регулювання, організація, мотивація); контроль (облік, аналіз). При цьому, як зазначають автори, у контурі циклу правління витратами функцію зворотного зв'язку виконує контроль [9; 10].

На думку Ю.М. Великого, В.В. Прохорової і Н.В. Сабліної, метою управління витратами підприємства є визначення напрямів діяльності підприємства, спрямованих на пошук шляхів зменшення обсягу витрат для управління конкурентними перевагами й адекватним реагуванням на зміни в зовнішньому середовищі [11]. Ми вважаємо за необхідне доповнити цю думку і зауважити, що метою управління витратами підприємства є підвищення ефективності його роботи на основі застосування заходів, спрямованих на економію всіх видів ресурсів та максимізацію віддачі від них, при умові збереження, або підвищення якості продукції (робіт, послуг).

Система управління витратами, як і будь-яка система управління, складається з двох підсистем: тієї, яка управляє, і тієї, якою управляють (об'єкта управління).

Управління витратами на підприємстві здійснюється свідомо суб'єктами управління, якими є керівники, фахівці підприємства та його структурних підрозділів (цехів, відділів, дільниць тощо). Об'єктом управління в системі управління витратами є процеси, операції, явища, які виникають на підприємстві під час його господарської діяльності, що розглядаються з точки зору здійснення витрат, тобто витрачання ресурсів.

Огляд наукової літератури дозволив виділити в якості основних функцій управління витратами підприємства наступні: прогнозування, планування, нормування, організація, контроль, регулювання, облік та аналіз.

Існують різноманітні класифікації витрат: за економічним змістом; по відношенню до виробничого процесу; за обсягом виробництва; за місцем виникнення, видами продукції, робіт послуг; за складом і ступенем однорідності витрат; за способом розподілу і віднесення на об'єкти виробництва, обліку та калькуляції; за тривалістю дії; по відношенню до планування; за роллю і доцільністю витрат у виробничому процесі; відносно прибутковості виробництва продукції тощо. Дані аспекти класифікації витрат дозволяють використовувати різні моделі управління витратами сільськогосподарських підприємств (рис.1).

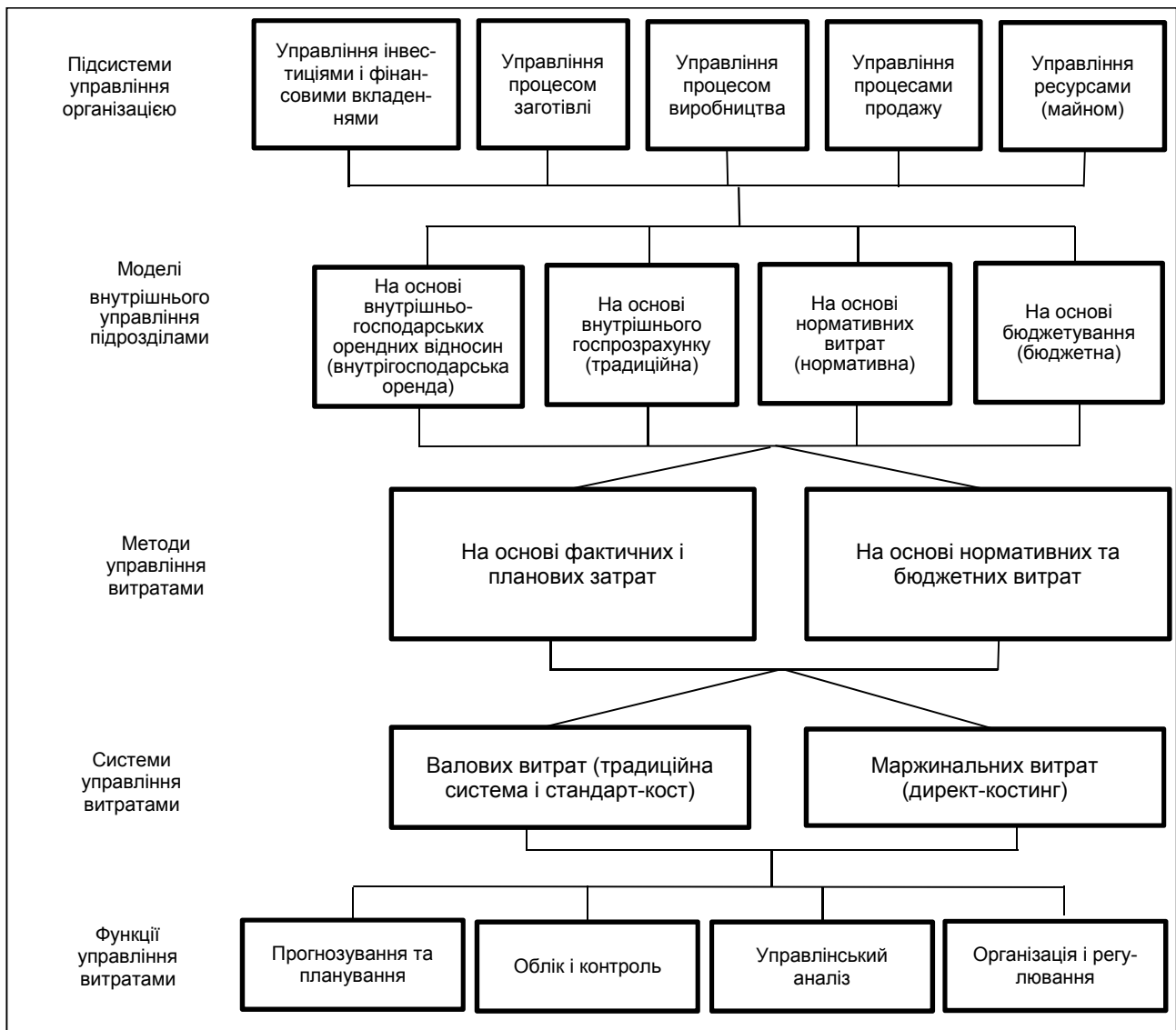

Рис. 1. Моделі і методи управління витратами сільськогосподарських підприємств

Наведені моделі та методи управління витратами ґрунтуються на традиційних методах, системах планування, управлінського обліку, аналізу та на прогресивних зарубіжних системах. Дана схема дозволяє сільськогосподарській організації обрати потрібну модель і методи управ-

ління витратами, виходячи з особливостей, розмірів організаційної структури підприємства та інших факторів.

Враховуючи особливості витрат, можна зазначити низку вимог до системи управління ними (рис. 2).

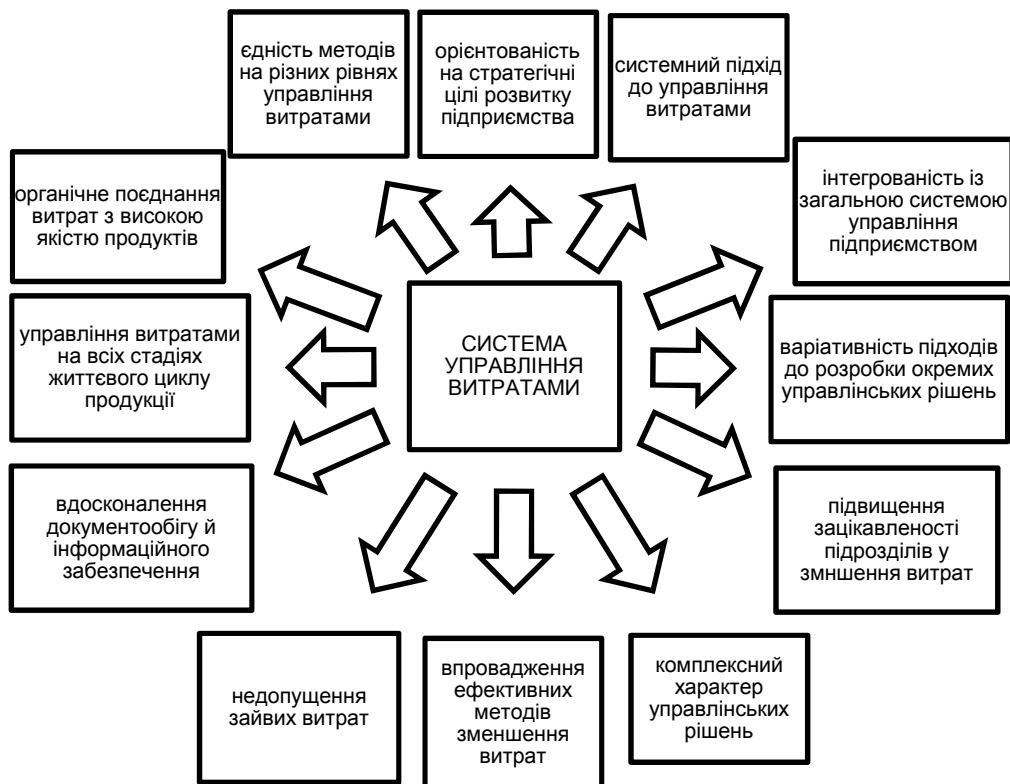

Рис. 2. Вимоги до системи управління витратами аграрних підприємств

Щоб підприємство ефективно функціонувало, необхідно оптимізувати витрати виробництва. Заходами щодо оптимізації витрат аграрних формувань є:

1. Підвищення технічного рівня аграрного виробництва, яке забезпечується впровадженням нової, прогресивної технології, застосуванням нових видів сировини і матеріалів; використанням інноваційної техніки та обладнання; автоматизацією і механізацією виробничих процесів.

2. Вдосконалення організації виробництва і праці за рахунок зміни форм і методів праці, вдосконалення апарату управління, скорочення витрат на нього, а також зниження транспортних витрат сільськогосподарських підприємств.

3. Зміна обсягу і структури продукції. Це зміна номенклатури і асортименту; зниження матеріаломісткості і трудомісткості продукції.

4. Поліпшення використання природних ресурсів, зокрема, земельних, застосування більш дешевих матеріалів, повторне їх використання, безвідходні технології виробництва.

5. Введення і освоєння нових цехів, виробництв і виробничих одиниць, диверсифікація виробництва, зокрема, промислової переробки сільськогосподарської сировини.

6. Використання альтернативних методів зниження витрат: розмежування витрат на виробництво нестандартної продукції і продукції вищої якості; чітке виділення витрат на управління, підготовку і оновлення процесу виробництва і т.д.

7. Вивчення причин браку та зниження собівартості за рахунок скорочення втрат від браку і інших непродуктивних витрат, що дасть можливість скорочення і більш раціонального використання відходів виробництва [12].

Сучасні методи оптимізації витрат мають бути гнучкими, простими у використанні, надавати в оперативному порядку необхідну для прийняття управлінських рішень інформацію. Тож ми вважаємо за необхідне до цього переліку заходів додати ще такі: скорочення адміністративно-управлінських витрат, які, істотним чином зменшують розмір валового прибутку аграрних підприємств; ліквідацію непродуктивних витрат і втрат; запровадження ефективних систем внутрішньовиробничих економічних відносин, що сприяють економії ресурсів, підвищенню якості продукції та розробленню оптимальної стратегії технічного розвитку підприємства, що забезпечує раціональний рівень витрат на створення технічного потенціалу підприємства; управління інвестиціями: обґрунтований відбір інвестиційних проєктів, запрошення незалежних експертів тощо; застосування технології «ощадливого виробництва», яка полягає в тому, що витрати оцінюються з точки зору клієнта: чи погодиться він їх оплачувати.

На нашу думку, підприємства зможуть досягти максимального ефекту лише при застосуванні комплексної програми зниження витрат, а не окремих дій. Кожна з таких програм може

включати кілька проектів, які в різні періоди часу реалізуються підприємством з метою зниження витрат. Основними програмами скорочення витрат є: робота зі зниження трудомісткості бізнес-процесів; перегляд принципу компенсації персоналу; оптимізація продуктів і каналів розподілу; оптимізація використання активів і капіталу; робота зі зниження закупівельних цін; зміна технологій з метою зменшення витрат.

На рівні підприємств і організацій досягнення мети зниження витрат виробництва має тісно пов'язуватися з показниками ефективності виробництва та якості продукції. Саме на зв'язок витрат виробництва з показниками ефективності виробництва необхідно звернути особливу увагу при визначенні напрямів управління витратами.

Заходи щодо зниження витрат виробницт-

ва повинні обґрунтовуватися з позицій економічної доцільності і носити конкретний характер. Основні напрями зниження витрат виробництва на підприємствах схематично показані на рисунку 3.

Підвищення ролі управління витратами в сучасних умовах зумовлене необхідністю досягнення кожним суб'єктом господарювання оптимального рівня затрат на управління і виробництво та реалізацію продукції, від якого залежить успішна діяльність підприємств і організацій. Забезпечення оптимального рівня затрат дасть змогу створити належні умови для зростання конкурентоспроможності підприємства, а також з'явиться підґрунтя для довгострокового й економічного його зростання.

Рис. 3. Основні напрями оптимізації витрат виробництва аграрних підприємств

Висновки і пропозиції. Успішне функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання залежить від управління витратами, у процесі якого приймаються рішення, спрямовані на підвищення ефективності його виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможності й прибутковості. Надмірне звертання уваги на витрати підприємств має першочергове значення, оскільки від правильної оцінки реальної собівартості залежить ефективність управління виробництвом, що в підсумку вплине на фінансовий результат діяльності підприємства та держави в цілому.

Сільськогосподарські підприємства можуть самостійно обирати моделі і методи управління витратами, виходячи зі своїх особливостей, розмірів організаційної структури та інших факторів.

З метою оптимізації розміру витрат керівництву аграрних формувань слід звернути увагу на такі ключові напрями: скоротити адміністративно-управлінські витрати; ліквідувати непродуктивні витрати і втрати; запровадити ефективну систему внутрішньовиробничих економічних відносин, розробити оптимальну стратегію технічного розвитку підприємства; переглянути принципи компенсації персоналу; оптимізувати продукти і канали розподілу; оптимізувати використання активів і капіталу; провести необхідні заходи щодо зниження закупівельних цін; змінити технології з метою зменшення витрат.

Отже, для подальшого дослідження ми вважаємо необхідним застосування цих заходів з метою прийняття оптимальних управлінських рішень.

Список використаної літератури:

1. Давидович І. Є. Управління витратами : навч. посібник / І. Є. Давидович. – К. : Центр учбової літ-ри, 2008. – 320 с.
2. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств [текст]: підручник / О. О. Непочатенко, Н. Ю. Мельничук – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 504 с.
3. Мирзабеков А. Г. Особенности управления затратами торговых предприятий на макро- и микроуровнях [Электронный ресурс] / А. Г. Мирзабеков Труды МЭЛИ: электронный журнал. – Режим доступа: <http://www.google.ru/url>
4. Гордополов В. Ю. Облік і внутрішній контроль в системі управління витратами підприємств торгівлі [Електронний ресурс] / В. Ю. Гордополов. – режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2010_29_1/statii/33.htm
5. Бачурина А. Управление затратами предприятия [Электронный ресурс] / А. Бачурина. – Режим доступа: <http://be5.biz/ekonomika1/r2010/01135.htm>
6. Кульман А. Экономические механизмы: пер. с фр. / А. Кульман. – М.: Прогресс, 1993. – 192 с.
7. Маршалл А. Принципы экономической науки: в 3 т.: пер. с англ. / А. Маршалл. – М.: Изд. группа «Прогресс»: Фирма «Универс», 1993. – 32 с.
8. Клебанова Т. С. Математичні методи і моделі ринкової економіки: навч. посібник / Т. С. Клебанова, М. О. Кизим, О. І. Черняк, О. В. Раєвнева та ін. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2010. -15 с.
9. Грещак М. Г. Управління витратами: навч. посібник / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба, В. М. Гордієнко. – К.: КНЕУ, 2008. – 264 с.
10. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання: монографія / А. В. Череп. – 2-ге вид. – Х. : ІНЖЕК, 2006. – Ч. I – 368 с.
11. Великий Ю. М. Управління витратами підприємства : монографія / Ю. М. Великий, В. В. Прохорова, Н. В. Сабіна. – Х. : ІНЖЕК, 2009. –192 с.
12. Дмитренко Е.Д. Оптимізація витрат підприємства на виробництво продукції в ринкових умовах: зб. наук. праць [Електронний ресурс] / Е.Д. Дмитренко, О.Г. Безверха // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – Вип. 26. – Київ: НАУ – 2010. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua.pdf>.

УПРАВЛЕНИЕ РАСХОДАМИ И НАПРАВЛЕНИЯ ИХ ОПТИМИЗАЦИИ В АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Домусчи А. О.

В статье рассмотрена сущность процесса управления затратами на предприятии. Обоснованы основные требования к системе управления затратами аграрных предприятий. Определены ключевые направления оптимизации затрат в современных условиях хозяйственной деятельности субъектов аграрного бизнеса.

Ключевые слова: *расходы, управление затратами, оптимизация затрат, аграрные предприятия, аграрное производство, эффективность.*

COST MANAGEMENT AND WAYS OF THEIR OPTIMIZATION IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Domuschi A. O.

In the article the essence of the process of cost management in the enterprise. There are basic requirements for reasonable management costs of agricultural enterprises. There are certain key areas of cost optimization in the current economic conditions of the agricultural business.

Keywords: *costs, cost management, cost optimization, farms, agricultural production, efficiency.*

Надійшло до редакції: 12.02.2016 р

Рецензент: д.е.н., професор Борисова В.А.